

rěčeć - powědać - prajić - rjec

[* rěčeć, zo ...] - tute formy w spinkomaj[ ] so nimo wuwzaćow njewužiwaja; město toho →

1. rěčeć (ip)	1. powšitkowna kmanosć 2. konkretnu řeč nałožować móc 3. uzuelna činitosć 4. přez dlěši čas	hižo /derje / spěšnje rěčeć (móc) rěčeć delnjoserbsce / hebrejsce ... rady / wjele / stajnje rěčeć cyłu hodžinu / dny dolho rěčeć

rěčeć z někim wo někim / wo něčim

[* rěčeć něšto], ale: rěčeć wulke słowa, rěčeć čěšćinu → powědać, prajić

[* rěčeć někomu wo někim / wo něčim] → powědać

[* rěčeć, zo / hač ...] → powědać, prajić

frazeol.: rěčeć někomu do swědomja; rěčeć někomu kaž choremu swinjeću

Bosćij řeči hornjo- a delnjoserbsce. Šimanec džowčička hižo řeči. Naša susodka rady a wjele řeči. Wo tajkich wěcach nihdy njerěču. Rěčeće prošu pomalšo, ja Was / Wam njerozumju. Wo tym so tola wšudže řeči. Mój z profesorom hižo husto wo tutej naležnosći řečachmoj. Ja chcu prošu z knjezom direktorom (po)rěčeć. Referent rěčeše dvě hodžinje, ale samo na sebi njeje ničo prajił. Budž změrom, nětkole ja řeču!

2. powědać (ip)	1. wo někajkim podawku dlěšu rozprawu dać, cyłu stawizničku powědać a podobne 2. bajku, žort, anekdotu powědać 3. = rěčeć (we wobchadnej řeči!)	wšo / něšto / wo tym powědać powědać, zo ... bajku / ludowu powěsć powědać hižo / rusce / rady / cyły čas p.

powědać někomu něšto; powědać někomu, zo ...

powědać někomu wo někim / wo něčim

powědać bajku / žort / stawizničku

wobchadna řeč: powědać z někim wo někim / wo něčim → rěčeć

powědać holandsce → rěčeć nižozemsce

Naša wowka nam přeco bajki powědaše. Knjez Budar móže krasnje wo starych časach powědać. Poskajće, chcu wam žort powědać! Štó je ěi to powědał? Moja ěeta je tajka wćipna Jěwa, jej dyrbiš wšo nadrobnje rozpovědać. Doma jenož serbsce powědamy. Ta tla rusce powěda!

3. prajić (ip,p)	1. konkretnje něšto zdželić, krótku informaciju sposrědkować 2. po normach řeče něšto formulować	něšto / wšo prajić; ničo njeprajić prajić, zo ... prajić (něšto) tak / hinak / pólse Kak so to praji (jendželsce)?

prajić někomu něšto; prajić někomu, zo / hač ...

prajić něšto serbsce / korektnje / prawje / wopaki

Kak so to praji w spisownej řeči / w katolskej narěči?

[* prajić někomu wo někim / wo něčim] → powědać

[* prajić z někim wo někim / wo něčim] → rěčeć, powědać

Prajće prošu, kak na času je? Ně, to wam njemóžu prajić, nimam časnik. Wokomik, ja wam to hnydom praju. Wčera po wobjedže nan nadobo praji, zo ma překwapjenku. Čehodla njejsy

ničo prajiła, ja bych ći tola pomhał! Prošu njepraj nikomu ničo, to njetrjeba nichtó wědзец. W rozhłosu wčera prajichu, zo ... Štó tajke něšto praji? Kak so to serbsce praji? W Slepom pak takle ženje njeprajachu. Ně, tak my to njeprajimy, to je wopaki. Što prajiće serbsce, hdyž chceće so za něšto podzakować? To wona přeco wopaki praji. Praj, što chceš, a njepowědaj dolho!

rěčeć bjez direktneho objekta - prajić z direktnym objektom

Rěč prošu serbsce!	- <u>Prajiće</u> prošu něšto delnjoserbsce! <u>Praj</u> serbsce, što ty chceš!
Njerěč tak spěšnje!	- <u>Praj to</u> prošu pomałšo / hišće raz!
Njerěč!	- Njepraj ničo! Njepraj, zo njechaš!
Kak dolho je wón rěčał?	- Je da něšto wažne prajił?
Wo čim chceće tam rěčeć?	- A što chceće <u>prajić</u> ?
Ja rěču portugalsce, ale	... to ja njemóžu španisce <u>prajić</u> .

4. rjec, rjeknyć (p) - konkretnje něšto zdželić,
krótku informaciju sprosředkować
(= prajić 1., *ale nic w imperatiwje!*)

rjec někomu něšto; rjec někomu, zo / hač ...

Prajiće prošu, hdže je tu w bliskosći póšta? To wam njemóžu rjec, njejsym z Budyšina. Dočakaj, to móžu ći hnydom rjec. Po snědani mać nadobo rjekny, zo chce so wot nana dželić dać. Čehodla njejsy ničo rjekła; ja bych ći tola pjenjezy požčił. To bych chcył jónu rjec. To nam zawěsće nichtó rjec njemóže.

"Wčera smy wo transgresiwnych formach rěčeli. W zwisku z tym sym wam mjez druhim prajił, zo so wone předewšěm w spisownej rěči nałožuja. K tomu pak dyrjbu hišće rjec, zo so wěšte transgresiwy tež husto we wobchadnej rěči jewja."

"Prajiće nam tola hišće raz, kak so transgresiwy tworja. Ale rěčeće prošu pomału!"

"Derje. Najprjedy pak chcemy zwučować rěčeć. Štó móže nam krótku bajku z wjele transgresiwnymi formami powědać? Hilža, sće tola raz rjekła, zo bajki rady čitaće."

dalše verba dicendi:

bachtać, bać, bamborić, bjakać, bjesadować (so), blawkać, bledzić, bórbotać, citować, definować, deklamować, deklarować, diskutować, formulować, jakotać, klemić so, křičeć, mjenować, mórkotać, namjetować, nužlować, pišpotać, plapotać, přéc, prašeć so, předować, přeć, připowědzić, přispomnić, pumpotać, puzolić so, pyšpotać, rjejić, rozklasć, rozmołwjeć so, rozpominać, rozprawjeć, sakrować, santorić, spowědać so, swarjeć, šcebotać, šepać, škrěčeć, šnakotać, šnapotać, šukotać, tamać, tatolić, wjazolić, wołać, wotpokazać, wotmólwić, wozjewiće, wujasnić, wumjetować, wurěkować, wusypać so, zdželić, zelić (zylić), znapřećiwić, zwuraznić, žwać, žwantorić

zestarjene a jenož w preritumje:

džeć (→ prajić, rjec):

ja džach, ty džeše, wón džeše; my džachmy, wy džešće, woni džachu;

mój džachmoj, wój džeštaj, wonaj džeštaj